

Danske trimere Chalcidier.

Af

J. P. Kryger.

Paa dansk er der fremkommet saare lidt om Hvepse; ikke engang de Smaameddelelser om nye Klækninger og nye Arter, hvoraf Udlandets entomologiske Skrifter vrimler, har man set noget til i den danske zoologiske Litteratur. Naar man samtidig erindrer Schiødte's Arbejder over Billelarverne, Strøm's og Bang-Haas's over Sommerfuglene o. s. v. kunde alt dette tyde paa, at der paa Hvepsforskningens Omraade intet Arbejde er gjort, at denne Gren af Entomologien i Danmark har ligget brak gjennem Aarene. Dette er imidlertid saa langt fra Tilfældet, at der tværtimod her i Kjøbenhavn i Privatmands Eje findes en Samling af danske Smaahvepse, der, baade hvad angaar Arternes Talrig-
hed og Optegnelsernes Righoldighed, vilde være en Pryd for ethvert Musæum. Jeg tænker her paa Cand. W. Schlick's Indsamlinger og Iagttagelser gjennem mere end 25 Aar. Det er beklageligt, at han ikke har fundet Anledning til at meddele os sine rige Erfaringer i et Værk om Smaahvepsene, et Værk, der navnlig for Proctotrypernes Vedkommende vilde have bragt adskilligt nyt og rettet mange gamle Fejltagelser. Naar jeg betragter W. Ashmead's Arbejde over de nord-amerikanske Proctotryper og f. Ex. ser, hvor mange Arter han har opstillet paa enkelte fangede Stykker, eller Thomson's over de svenske Hvepse, kan jeg ikke indse andet, end at Schlick med sin egen Samling som Grundlag maatte kunne have givet os et Værk, der vilde have været de nævnte

Forskeres mindst jævnbyrdigt, og som vilde have sikret ham selv et Navn. Da Schlick nu mere og mere kaster sig over Billelarverne, faar vi vel næppe fra hans Haand nogen Fremstilling af Smaahvepsene, og der bliver saa for os kun tilbage at haabe, at Staten engang, naar han er død, vil vise Offervillighed nok til at sikre Zool. Musæum hans Samling, hvad den saa meget mere burde vise, som Musæet i Forvejen saa godt som intet ejer af Smaahvepse. Ingen fremtidig Forsker paa dette Omraade kan her i Landet gaa uden om Schlick's Samling, og det siger sig selv, at de nedenstaaende Linier næppe vilde være fremkommet, hvis ikke han havde været.

Af Familien *Chalcidiae* Spin. er der naturligvis her hjemme Lejlighed til at faa en Mængde Arter, og Schlick har da ogsaa baade klækket og indsamlet et stort Materiale. Af den sidste Gruppe af Familien, Trimererne, har han dog intet faaet udover, hvad der nedenfor er nævnt, og det er netop Grunden til, at jeg her meddeler en Fortegnelse over de af mig klækkede og fangede Arter. Da der, saavidt mig bekendt, ikke eksisterer nogen anden samlet Fremstilling over alle Trimerer end den af Förster i »Hym. Studien« II Heft., Aachen, 1856, givne, og denne Fremstilling saa godt som ikke omtaler Arter, har det ikke været mig muligt at afgjøre, om nogle af mine Dyr er nye eller kun nye for Danmark. Der er ganske vist i de senere Aar især i amerikanske Tidsskrifter fremkommet Meddelelser om Fangst eller Klækning af ikke faa nye Arter blandt Trimererne, men da disse Tidsskrifter kun i ringe Grad er tilgængelige her i Landet, og da Arterne næsten alle er exotiske eller nordamerikanske, har der her ingen Hjælp været at finde.

Grunden til, at man kjender saa lidt til disse Dyr, maa sikkert søges i deres Lidenhed. De er blandt de allermindste Insekter, og Størrelsen er hos nogle kun faa Tiendedele af en Millimeter. De fleste af dem snylter ogsaa i Insektæg, og Insektæg finder man jo lidt af, hvad der naturligvis ogsaa bidrager til, at disse Smaadyr er saa sjældne, som de er.

Her følger da Fortegnelsen over de hidtil kjendte danske

Trimerer samt forskellige Iagttagelser vedrørende deres biologiske Forhold. Fortegnelsen omfatter ialt 6 Arter tilhørende 4 Slægter. De er kun bestemte til Slægter og de stammer alle fra Aarene 1902—03.

Trichogramma Westw. paa Sialis-Æg.

⁵/₆ 02 foretog nogle Medlemmer af Ent. Forening, hvori blandt Cand. Schlick og Forf., en Udflugt til Boserup. Da vi var naaet til Tjørnehøj i Bidstrupmosen, omtalte Schlick, at det nu var den Tid, hvor *Sialis lutaria* lagde Æg. Idet jeg bad ham vise mig nogle af disse Æg, spurgte jeg ham, om han aldrig havde faaet Snyltere af dem. Han meddelte mig, at han ofte havde klækket Larver af disse, men aldrig andet. Han lærte mig strax at kjende Æghobene, der her næsten alle sad paa de i Aaen voxende *Phragmites communis*, og jeg begyndte at samle nogle ind for at sætte dem i Sprit. Paa den første jeg tog, bemærkede jeg imidlertid en lille Hveps med blaalig skinnende Vinger sidde midt imellem *Sialis*-Æggene og aflægge sine egne Æg. Schlick bestemte den at være en Pteromalid, og det viste sig senere, at det var en *Trichogramma*. Jeg foretog nu en større Indsamling af *Sialis*-Æg og fik ogsaa rigeligt, navnlig paa det Sted af Aaen, hvor den lige nedenfor Boserup forlader Stien gennem Mosen. Paa nogle af disse Æghobe sad indtil 8 Hvepse og stak. Hvert Sivblad med Æg blev ved Hjemkomsten lagt i et Reagensglas til Klækning. ²¹/₆ 03 begyndte Snylterne at fremkomme, Hannerne vingeløse, Hunnerne vingede. I de følgende Dage klækkede jeg saa i hundredevis af Dyrene, en Hveps af hvert *Sialis*-Æg. ³¹/₅ 03 foretog jeg atter en Tur til Boserup og indsamlede igjen mange Æg. Af disse har jeg i Juni 1903 klækket *Trichogramma* i Masse. Derimod har jeg lige saa lidt som Schlick faaet Hvepse af de i Nordsjælland (Furesø, Donse, Grib) indsamlede Æg, hvad der kunde tyde paa, at Arten er noget stedegen. Schlick har klækket Arten fra samme Sted som Forfatteren i Juni 1903.

Trichogramma paa ukjendte Æg.

³/₈ 02 fandt jeg paa en Udflugt til Furesøen nogle Æg siddende paa Blade af en Skjærmpilante, der voxede paa

Engen ved Søbredden. De fleste af Æggene var ødelagte eller faldne ned fra Bladet; det saa ud, som var der traadt paa Planten. Æggene har jeg ikke kunnet faa bestemt; de ligner ganske *Chrysops*-Æg, men er meget mindre, og det kunde jo være, at det var Flueæg, men jeg tør ikke benægte, at det er Bladhvepseæg. Æggene blev lagt til Klækning i et Reagensglas, og i Slutningen af Aug. 1902 fremkom ialt 17 Stk. af en *Trichogramma* af dem. Det turde være vingede Hunner alle.

Trichogramma paa Rhynchites Betulae-Æg(?).

Af de $14/8$ 03 i Præstevangen indsamlede Bladruller med *Rhynchites Betulae* Æg fremkom sammen med den nedenfor omtalte *Chaetosticha* et Stykke af en *Trichogramma*. Det er muligt, at den har snyltet paa Snudebilleæggene, men nogen Vished for, at dette er Tilfældet, har jeg ikke. Ved Undersøgelse af Bladrullerne senere hen paa Sommeren, lykkedes det mig ikke engang at finde alle de Æg, hvoraf *Chaetosticha*'en var fremkommet, saa dette gav ingen Løsning. Af Bladene fremkom ogsaa en lille Maalerlarve (3-4 Stykker). En Maaler maa altsaa have lagt Æg paa Bladene, inden Snudebillen rullede dem sammen, og det var derfor tænkeligt, at *Trichogramma*'en havde snyltet paa et Maaleræg. Heller ikke Maaleræggene fandt jeg.

Chaetosticha Wlk. paa Rhynchites Betulae-Æg.

$14/6$ 03 indsamlede jeg i Præstevangen ved Hillerød 250 sammenrullede Blade af *Alnus glutinosa*, hvori *Rhynchites Betulae* havde lagt Æg. De henstod til Klækning hos mig i et stort Glas, overbundet med hvidt Papir, og jeg vendte jævnligt om i Bladene, for at de ikke skulde mugne. Fra $25/6$ - $1/7$ fremkom ialt 1 ♂ og 6 ♀♀ af *Chaetosticha* = *Ophioneurus signatus* Ratzb. Dyrene var trods deres Lidenhed lette at opdage, idet de strax søgte op paa Papiret. Ved Eftersyn af det den $14/6$ ligeledes i Præstevangen indsamlede Hvepsemateriale fandtes 4 ♀♀ af samme Art, kætsede ved den lille Dam, hvor der er Skydebane.

Brachista Wlk. fanget paa Jorden.

^{25/7} 03 afsøgte jeg paa Veien, der fra Frederikslund fører langs med Furesøen over mod Ruderhegn, en lille Jordskrænt, hvor der var temmelig livlig Færdsel af Leddyr. Blandt de indsamlede Hvepse var ogsaa to henhørende til denne Slægt, begge tagne paa Jorden. Det er vistnok ♂ og ♀ af samme Art, men jeg tør ikke benægte, at det kan være to forskjellige Arter. Jeg er ikke fuldstændig sikker paa, at Dyrene er rigtigt bestemt, men naar jeg sammenholder Lokaliteten, Furesøens Bred, med en Meddelelse i »Ent. News.« Philad. XI, p. 616 om *Brachista* paa Odonat-Æg, tvivler jeg ikke om, at jeg er kommet det rette nær.

Oligosita Hal. klækket af gamle Pilegrene.

^{3/5} 03 indsamlede jeg i Vangede Mose en Del af de Grenstumper, der sidder tilbage paa Pilestubbene, efter at man i Vinterens Løb har skaaret Kurvepilen af. Jeg bemærkede, at der i næsten alle de tilbagesiddende Grenstykkers Marv var boret Hul. Ved nærmere Eftersyn viste det sig at være en Bladhvepselarve, der havde gravet i og vistnok spist Marven. De indsamlede Grene sattes til Klækning i et Glas, og der fremkom ¹² 7 03 (efter at Glasset den hele Tid havde staaet i en varm Stue) et Stykke af en Art af denne Slægt. Desuden fik jeg nogle Stykker af en *Nematus* (efter Cand. Schlick's Bestemmelse) og forskellige rimeligvis paa dens Larve snyltende Hvepse, et Par Gravehvepse, samt et Par paa Bladlus snyltende Smaahvepse, men intet, der viste hen til *Oligosita*'en. I »Proc. Amer. Assoc.« XXXI, p. 471—72 meddeler Riley, at en Trimer (*Trichogramma*) har været Snylter paa *Nematus*-Æg. Det var jo nu tænkeligt, at det af mig klækkede Dyr ogsaa har snyltet paa et *Nematus*-Æg, nemlig paa Ægget af den *Nematus*, hvis Larve lever i Pilegrene, og hvis Æg formentlig aflægges paa Grenene. Men det kunde selvfølgelig ogsaa tænkes, at Hvepsen rent tilfældigt var kommet sammen med Grenene, at den f. Ex. havde tilbragt Vinteren i den udhulede Marvgang i en af dem.

Résumé.

Dänische trimere Chalcidien.

Von

J. P. Kryger.

Eine Uebersicht der dänischen Trimeren lag bisher nicht vor. Die im folgenden genannten Formen sind nur als Genus bestimmt.

1. Von *Sialis*-Eiern, welche ich am 5. Juni 1902 auf *Phragmites communis* fand, habe ich eine *Trichogramma* Westw. in grosser Menge bekommen.

2. Von mir unbekanntem Eiern, denen von *Chrysops* ähnlich, aber kleiner, habe ich auch eine *Trichogramma* erhalten.

3. Eine *Trichogramma* entschlüpfte aus den Eiern von *Rhynchites Betulae*, welche ich im Juni 1903 fand.

4. Aus den Eiern desselben Rüsselkäfers habe ich auch eine *Chaetosticha* Wlk. bekommen.

5. Eine *Brachista* Wlk. habe ich auf der Erde kriechend gefangen.

6. Aus alten Weidenzweigen bekam ich eine *Oligosita* Hal. *Nematus*-Larven fanden sich an denselben Zweigen, und da man früher aus *Nematus*-Eiern eine *Trichogramma* erhalten hat, ist es höchst wahrscheinlich, dass auch meine *Oligosita* von solchen Eiern herrührt.
